

www.mientayvn.com

Dịch tiếng anh chuyên ngành khoa học tự nhiên và kỹ thuật.

Dịch các bài giảng trong chương trình học liệu mở của học viện MIT, Yale.

Tìm và dịch tài liệu phục vụ cho sinh viên làm seminar, luận văn.

Tại sao mọi thứ đều miễn phí và chuyên nghiệp ???

Trào i tr c tuy n t i:

http://www.mientayvn.com/chat_box_toan.html

BOÄMÔN TOÄN ÖNG DUÖNG - ÑHBK

TOÄN 1

GIAÛ TÍCH HÀM MÖT BIẾN

- BÄÖ 7: KỸNÄNG KHAI TRIỂN TAYLOR

- TS. NGUYỄN QUỐC LÄN (12/2007)

KHAI TRIỂN CƠ BẢN: MŨ LŨ GIÁC, HYPERBOLIC

Tổng khai triển hàm $y = e^x \Rightarrow$ Khai triển $\sin x, \cos x, \sinh x, \cosh x$

Muối chẵn $\rightarrow$

$$\cos x = 1 - \frac{x^2}{2!} + \frac{x^4}{4!} - \dots + \frac{(-1)^n x^{2n}}{(2n)!} + o(x^{2n+1}), x \rightarrow 0$$

Muối lẻ $\rightarrow$

$$\sin x = x - \frac{x^3}{3!} + \dots + \frac{(-1)^n x^{2n+1}}{(2n+1)!} + o(x^{2n+2}), x \rightarrow 0$$

$e^x = 1 + x + \frac{x^2}{2!} + \dots$

Tổng tối nhỏ $\sin x, \cos x$ không nên dấu $\rightarrow \sinh x, \cosh x$

$$\sinh x = x + \frac{x^3}{3!} + \dots + \frac{x^{2n+1}}{(2n+1)!} + o(x^{2n+2}), \cosh x = 1 + \frac{x^2}{2!} + \dots + \frac{x^{2n}}{(2n)!} + o(x^{2n+1})$$

$$\operatorname{tg} x = x + \frac{x^3}{3} + o(x^4), x \rightarrow 0$$

Chú ý phần dõ $\cos x, \sin x, \cosh x, \sinh x$:
nhớ cấu trúc số hạng bù triển tiêu!

KHAI TRIỂN CƠ BẢN: LUYỆTHÖA, $1/(1 \pm x)$, $\ln(1 + x)$

Hàm nghịch đảo – inverse function (Tổng cấp số nhân):

$$\frac{1}{1-x} = 1 + x + \dots + x^n + o(x^n), \quad \frac{1}{1+x} = 1 - x + x^2 + \dots + (-1)^n x^n + o(x^n)$$

Tổng quát: Hàm lũy thừa $(1+x)^\alpha \rightarrow$ Nhò thòic Newton $(1+x)^n$

$$(1+x)^\alpha = 1 + \alpha x + \frac{\alpha(\alpha-1)}{2!} x^2 + \dots + \frac{\alpha \dots (\alpha-n+1)}{n!} x^n + o(x^n)$$

VD: Khai triển MacLaurin hàm $f(x) = \sqrt[3]{1+x}$ ñeñ cấp 3

Giaù: $(1+x)^{\frac{1}{3}} = 1 + \frac{x}{3} + \frac{1}{3} \left(\frac{1}{3} - 1 \right) \frac{x^2}{2!} + \frac{1}{3} \left(\frac{1}{3} - 1 \right) \left(\frac{1}{3} - 2 \right) \frac{x^3}{3!} + o(x^3), x \rightarrow 0$

$\ln(1+x)$: $\int 1/(1+x)$

$\rightarrow x^n/n$, ñan dấu

$$\ln(1+x) = x - \frac{x^2}{2} + \frac{x^3}{3} + \dots + \frac{(-1)^{n-1}}{n} x^n + o(x^n)$$

BẢNG KHAI TRIỂN CÁC HÀM CƠ BẢN: 7 HÀM

Hàm	Khai triển	Phần dõ Lagrange
e^x	$1 + x + \frac{x^2}{2!} + \frac{x^3}{3!} + \dots + \frac{x^n}{n!}$	$\frac{e^c}{(n+1)!} x^{n+1}$
$\cos x$	$1 - \frac{x^2}{2!} + \frac{x^4}{4!} - \dots + (-1)^n \frac{x^{2n}}{(2n)!}$	$\frac{\cos(\sin)c}{(2n+2)!} x^{2n+2}$
$\sin x$	$x - \frac{x^3}{3!} + \frac{x^5}{5!} - \dots + (-1)^n \frac{x^{2n+1}}{(2n+1)!}$	$\frac{\cos(\sin)c}{(2n+3)!} x^{2n+3}$
$\frac{1}{1+x}$	$1 - x + x^2 - x^3 + \dots + (-1)^n x^n$	$(-1)^{n+1} \frac{1}{(1+c)^{n+2}} x^{n+1}$
$\frac{1}{1-x}$	$1 + x + x^2 + x^3 + \dots + x^n$	
$(1+x)^\alpha$	$1 + \alpha x + \frac{\alpha(\alpha-1)}{2!} x^2 + \dots + \frac{\alpha \dots (\alpha-n+1)}{n!} x^n$	
$\ln(1+x)$	$x - \frac{x^2}{2} + \frac{x^3}{3} - \frac{x^4}{4} + \dots + (-1)^{n+1} \frac{x^n}{n}$	

PPHÁP KHTRIỂN MACLAURINT: TÔNG, HIEÙ, TÍCH

Nhà hàm cần khai triển về dạng tổng, hiệu, tích (nhân, chia)
các hàm cơ bản. Áp dụng kh/tr MacLaurint cơ bản

VD: Khai triển ML đến cấp 3: $f(x) = e^x + \frac{2}{1-x} - 5\ln(1+x)$

Giải: $f(x) = \left(1 + x + \frac{x^2}{2} + \dots\right) + 2\left(1 + x + x^2 + \dots\right) - 5\left(x - \frac{x^2}{2} + \dots\right) + o(x^3)$

VD: Khai triển MacLaurint đến cấp 3: $f(x) = \cos x \cdot \cosh x$

Giải: $f(x) = \left(1 - \frac{x^2}{2!} + o(x^3)\right) \left(1 + \frac{x^2}{2!} + o(x^3)\right) = 1 + o(x^3), x \rightarrow 0$

Chú ý: Có thể sử dụng các nhà hàm, tích phân (cơ chöng C!)

VD: Khai triển ML đến cấp 2: $f(x) = \ln(x + \sqrt{1+x^2}) + 1$

KHTRIỂN MACLAURINT HAM THÖÔNG: DUNG 1/(1 ± x)

Vôĩ thöông (tyũsoá phan số) 2 ham số Dung $\frac{1}{1 \pm x}$

Chuyũ Ôũmaũ sốbat buoc phải xuất hiẽn số1!

VD: Khai triẽn MacLaurint a/ $\frac{e^x}{2+x}$, cap 2 b/ $\frac{1}{\cos x}$, cap 3

Giaĩ: a/ $e^x \cdot \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{1+x/2} = \frac{1}{2} \left(1 + x + \frac{x^2}{2!} + o(x^2) \right) \left(1 - \frac{x}{2} + \frac{x^2}{4} + o(x^2) \right)$

b/ $\frac{1}{\cos x} = \frac{1}{1 - (x^2/2! + o(x^3))} = 1 + \left(\frac{x^2}{2} + o(x^3) \right) + \left(\frac{x^2}{2} + o(x^3) \right)^2 + \dots$

VD: Khai triẽn MacLaurint ñẽn cap 2 $f(x) = \frac{1}{x^2 - 4x + 3}$

Giaĩ: $f(x) = \frac{1}{(x-1)(x-3)} = \frac{1}{2} \left[\frac{1}{x-1} - \frac{1}{x-3} \right] = \frac{1}{2} \left[\frac{1}{3} \cdot \frac{1}{1-x/3} - \frac{1}{1-x} \right]$

KHAI TRIỂN MACLAURINT VỚI HÀM HỘP

Hàm hộp $f(u(x))$: Khai triển lần lượt từng bước. Nếu tiên khai triển MacLaurint $u(x)$, sau đó khai triển $f(u)$ & cắt nếu lũy thừa nhỏ hơn yêu cầu (Coi thể nào thì thôi).

Chú ý quan trọng: Luôn kiểm tra điều kiện $u(0) = 0$!

VD: Khai triển MacLaurint $a / \sin(x^2)$ $b / \sqrt{\cos x}$ đến cấp 4

Giai: $a / u = x^2$ & $u(0) = 0 \Rightarrow \sin u = u - \frac{u^3}{3!} + \dots = x^2 + o(x^4)$

$$b / \sqrt{1 - \left(\frac{x^2}{2} - \frac{x^4}{24} + o(x^4) \right)} = \left[1 + \underbrace{\left(-\frac{x^2}{2} + \frac{x^4}{24} + o(x^4) \right)}_u \right]^{1/2} = 1 + \frac{1}{2}u + \dots$$

VD (cảnh giác!): Khai triển MacLaurint $y = \ln(2 + x)$ đến cấp 2

KHAI TRIỂN TAYLOR QUANH $x = x_0$: NỐI VE KTR ML

Khai triển Taylor $f(x)$ quanh $x = x_0$: Nếu biến $t = x - x_0$ vào sử dụng khai triển Mac Laurin cho hàm $f(t)$

Cách 2: Biến nối nếu $(x - x_0)$ xuất hiện trực tiếp trong hàm số

VD: Khai triển Taylor hàm $f(x) = \frac{1}{x}$ quanh $x_0 = 2$ đến cấp 3

Giải: Cách 1: $t = x - 2 \Rightarrow f(x) = \frac{1}{x} = \frac{1}{t+2} = \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{1+t/2} = \frac{1}{2} \left(1 + \frac{t}{2} + \dots \right)$

Cách 2: Taò $(x - 2)$ trong hàm $f(x) = \frac{1}{(x-2)+2} = \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{1+(x-2)/2}$

VD: Khai triển Taylor hàm $f(x) = \sqrt[3]{x}$ quanh $x_0 = -8$ đến cấp 2

Giải: $\sqrt[3]{(x+2)-8} = -2 \left[1 - \frac{(x+2)}{8} \right]^{1/3} = -2 \left(1 + \frac{1}{3} \cdot \left(\frac{-(x+2)}{8} \right) + \dots \right)$

ÖNG DƯNG KT TAYLOR. TÌM GIỜ HẢIN

Tìm lim: Khai triển ML với phần dõ Peano + Ngắt boi VCB

VD: Tính $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{x - \sin x}{x^3} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{x - \left[x - \frac{x^3}{6} + o(x^4) \right]}{x^3} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{\frac{x^3}{6} + o(x^4)}{x^3}$

VD: Tìm $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sin 3x + 4 \sin^3 x - 3 \ln(1+x)}{(e^x - 1) \sin x} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sin 3x - 3 \ln(1+x)}{x^2}$

VD: Tìm $\lim_{x \rightarrow 0} \left[\frac{1}{x(1+x)} - \frac{\ln(1+x)}{x^2} \right] = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{x - (1+x) \ln(1+x)}{x^2(1+x)}$
 $= \lim_{x \rightarrow 0} \left[\frac{x - \ln(1+x)}{x^2(1+x)} - \frac{x \ln(1+x)}{x^2(1+x)} \right]$

(SGK/80) $\lim_{x \rightarrow \infty} \left[x - x^2 \ln \left(1 + \frac{1}{x} \right) \right]$

ÖÖNG DUÖNG KT TAYLOR. TÍNH GÄN ÑUÖNG

Tính gần ñuöng & öôc lööng sai số phần dõ Lagrange

$$f(x) \approx \sum_{k=0}^n \frac{f^{(k)}(x_0)}{k!} (x - x_0)^k, \Delta = |R_n| = \frac{|f^{(n+1)}(c)|}{(n+1)!} |x - x_0|^{n+1}, c \in (x_0, x)$$

VD: Tính gần ñuöng giá trò sốe với ñöächính xác 10^{-4} (SGK/79)

Giaí:
$$e = 1 + \underbrace{\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \dots + \frac{1}{n!}}_S + \frac{e^c}{(n+1)!}, c \in (0,1) \Rightarrow e \approx S, \Delta \leq \frac{3}{(n+1)!}$$

Töông töi: Cần chọn bao nhiêu số hạng trong khai triển hàm $y = e^x$ ñe ñö the ñá p x ñe e với ñöächính xác 10^{-4}

VD: Gõc x nào cho phép xá p x ñe $\sin x \approx x$ với ñöächính xác 10^{-4}

VI PHÂN

Ham khả vi tại $x_0 \Leftrightarrow \Delta y = A\Delta x + o(\Delta x)$, $\Delta x \rightarrow 0$: Số gia ham số biểu diễn tuyến tính theo Δx và vô cùng bé bậc cao của Δx

$$\text{Vi phân: } dy = A\Delta x = f'(x)dx$$

Nhận xét: Ham có đạo hàm $\Leftrightarrow$

Có vi phân: Ham khả vi

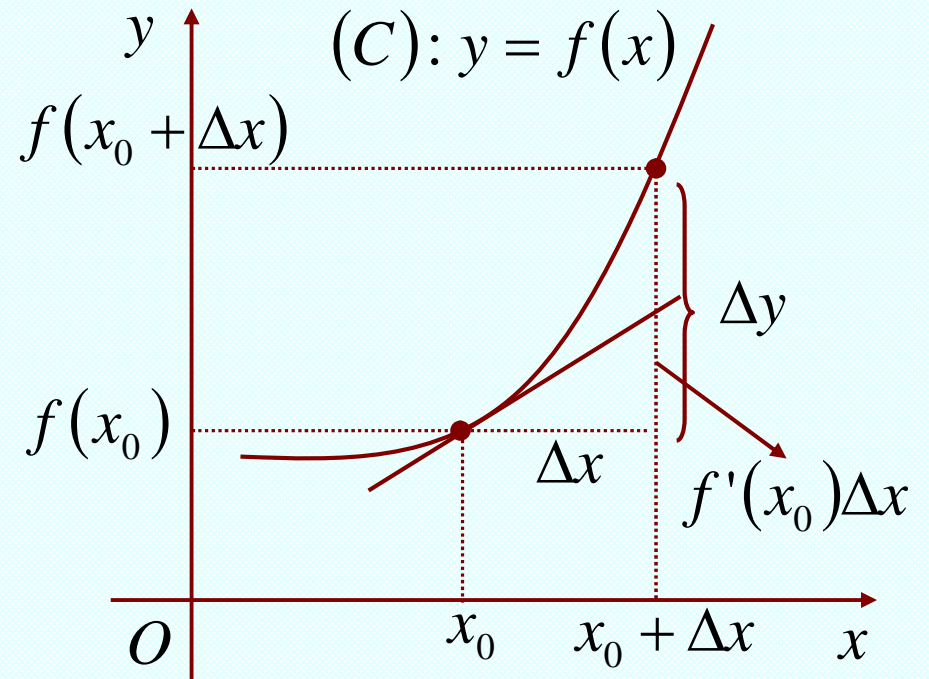
1/ C: hằng số $\Rightarrow dC = 0$

& $d(Cy) = Cdy$

2/ Vi phân tổng,

hiệu, tích, thương:

$$\begin{aligned} d(u \pm v) &= du \pm dv & d\left(\frac{u}{v}\right) &= \frac{vdu - udv}{v^2} \\ d(uv) &= vdu + udv \end{aligned}$$

VI PHÂN HÀM HỘP

$$\text{Vi phân cấp 1: } \left. \begin{array}{l} y = f(x), x: \text{biến độc lập} \\ y = f(x), x = x(t): \text{hàm hộp} \end{array} \right\} \Rightarrow dy = y' dx$$

$\Rightarrow$ Vi phân cấp 1: bất biến!

VD: Tính dy của a/ $y = \sin x$ b/ $y = \sin x, x = \cos t$

Giaí: b/ $dy = \cos x dx = -\cos x \sin t dt$ hoặc $y = \sin(\cos t) \Rightarrow dy = \dots$

Vi phân cấp cao: x : Biến độc lập $\Rightarrow d^2 y = f'' dx^2, d^3 y = \dots$

$$y = f(x), x = x(t) \Rightarrow d^2 y = f'' dx^2 + f' d^2 x \quad (d^2 x = x'' dt^2)$$

VD: Tính $d^2 y$: a/ $y = \arctg x$ b/ $y = \arctg x, x = \sin t$

$$\text{ÑS: } a/ d^2 y = -\frac{2x}{(1+x^2)^2} dx^2 \quad b/ d^2 y = y'' dx^2 - \frac{\sin t}{1+x^2} dt^2$$